

งานตัดกระดาษ

❖ ครูคุณ จงใจ ❖

ครูคุณ จงใจ
ครูช่างตัดกระดาษ
จังหวัดเลย

ชื่อ-สกุล นายคุณ จงใจ
 วัน เดือน ปีเกิด ๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๗๕
 การศึกษา สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔
 ที่อยู่ ๗๓/๑ ซอย ๔ ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน
 จังหวัดเลย
 โทรศัพท์ ๐๔๒-๘๒๑-๕๑๕
 ชื่อบิดา นายอ่อนตา จงใจ
 อาชีพบิดา ทำนา
 ชื่อมารดา นางบัวน้า จงใจ
 อาชีพมารดา ทำนา

นายคุณ จงใจ เป็นบุตรคนที่ ๖ มีพี่น้อง ๗ คน ได้แก่

๑. นางจันทร์	จงใจ (ถึงแก่กรรม)	๕. นางบุญจันทร์	จงใจ (ถึงแก่กรรม)
๒. นายเหนียว	จงใจ (ถึงแก่กรรม)	๖. นายคุณ	จงใจ
๓. นายหนุมน	จงใจ (ถึงแก่กรรม)	๗. นางอานวย	จงใจ
๔. นางวรรณ	จงใจ		

ครอบครัว
 ชื่อภรรยา นางตัน จงใจ
 อาชีพภรรยา ทำนา
 บุตร-ธิดา
 ๑. นายศรารุช จงใจ
 ๒. นางอัมพร ศรีทามาตย์
 ๓. นางคำพิว ยอดชาย

เกียรติคุณ / รางวัลที่เคยได้รับ

รางวัลผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงในชุมชนตามหลักเกณฑ์พิจารณา
 คัดเลือกของเทศบาลตำบลเชียงคาน พ.ศ.๒๕๕๒

ผลงานที่ภาคภูมิใจ

งานตัดกระดาษเป็นงานช่วยเหลือชาวบ้าน และสำหรับวัดก็เป็นการทำเพื่อศาสนา
 เวลาไปทำบุญก็รู้สึกได้บุญด้วย

ประวัติชีวิต การศึกษา

หลังจากครูคุณ จงใจ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แล้วไม่ได้เรียนต่อ จึงมาช่วยบิดา มารดา ทำนา เวลาว่างก็รับตัดกระดาษให้กับพวกช่างตัดกระดาษ มาเริ่มเรียนตัดกระดาษตอนอายุ ๕๕ ปี เวลาว่างงานศพ งานบุญที่ไหนก็จะไปทำให้ ในสมัยก่อนนั้นไม่ได้ใช้กรรไกร แต่ใช้มีดลับตอกลงไป

เหตุที่ได้เรียนตัดกระดาษเพราะหลานสาวของครูเสียชีวิต เลยได้ให้ครูมานพ สุขสดา มาตัดกระดาษ ในงานศพให้ ครูคุณจึงขอเป็นลูกศิษย์ครูมานพ ได้เรียนรู้วิธีการพับและตัดกระดาษ ก่อนจะเริ่มเรียน ครูมานพจะให้นำกระดาษที่ตัดแล้วไปติดตามงานต่าง ๆ แต่ไม่ได้ตัดไม่ได้พับเอง จากนั้นครูมานพก็เริ่มสอนตัดกระดาษโดยให้ทำงานจริง เรียนประมาณ ๒ งาน คือทำงานตัดกระดาษ ๒ พับ ครูคุณก็สามารถทำเองได้ แบบที่ตัดก็ดูแบบตามที่ครูทำ เห็นครูทำแบบไหนก็ทำตาม ปัจจุบันครูมานพได้เสียชีวิตไปแล้ว

ประวัติการทำงาน

ครูคุณเล่าว่า “งานตัดกระดาษมีมานานแล้ว ตั้งแต่ครูเกิดมาก็เห็นแล้ว ปกติงานตัดกระดาษใช้ในงานศพ ตัดกระดาษเพื่อติดหีบ ติดโลงศพ เวลาวัดขนาดก็ตามไม้หน้า ๕ แล้วก็พับและตัดตามนั้น สำหรับงานบุญจะนิยมติดที่ไม้หน้า ๓”

ลวดลายดอกต่าง ๆ สามารถใช้ติดได้ทั้งงานศพและงานบวช เมื่อก่อนติดล้อมรอบผ้าขาว ต่อมาเสาเพดานก็ใช้ลายข้าวหลามตัดติดงานศพก็ใช้สีชาวดำ บนเพดานก็ใส่พวงมาลัย แต่ก่อนนี้ทำกันตามประเพณี ต้องตัดกระดาษติดโลงศพ ติดแล้วก็เผาไปทั้งชุด การติดประดับเพื่อความสวยงามขึ้นใช้กระดาษที่มีสีตัดกันเพื่อให้เกิดความสวยงาม เช่น สีทองเขียว, ทองเหลือง, ทองแดง, กระดาษอ่อน หรือกระดาษขาว

งานพิธี ที่ใช้การตัดกระดาษ มาประดับ

๑. งานบวช นิยมนำกระดาษทองมาตัดแล้วนำไปประดับตามเตียงงานบวช ลายที่นิยม คือ ลายต้นหมากเบง และลายเทศกษัตริย์ ลายนี้จะมีลักษณะคล้ายลายสร้อยสา นิยมติดตามเสาทั้งสี่ของเตียง นอกจากนี้ยังนำกระดาษทองมาพันกับรูปและเทียน เรียกว่า ต้นรูปต้นเทียน

๒. งานกองหัด พิธีทอดสงฆ์ เป็นพิธีที่ทำกับพระที่มีพรรษาหลาย ๆ พรรษา ซึ่งชาวบ้านเห็นว่า พระรูปนั้นทำดีประพฤติดีก็จะจัดพิธีทอดยกย่องเชิดชูให้ ชาวบ้านจะนำแผ่นเงิน และแผ่นทองบาง ๆ ขนาดกว้างประมาณ ๑ นิ้ว ยาวประมาณ ๒ นิ้ว น้ำหนัก ๑ บาท อย่างละ ๑ ชิ้น ใส่ในท้ายรางน้ำหรือรางสงฆ์ให้น้ำผ่าน โดยที่รางจะมีช่อง พอเทน้ำแล้วน้ำก็จะสงฆ์ลงพระสงฆ์นั่งอยู่ใต้รางน้ำ

๓. พิธีศพ งานตัดกระดาษที่ใช้ในพิธีศพนั้น นิยมประดับโลงศพและปราสาท (ปราสาท คือบ้านจำลอง ซึ่งจะใช้ในพิธีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตายหลังจากที่เผาศพแล้ว) ลวดลายที่ใช้ประดับสามารถใช้ได้ทุกลาย ไม่ว่าจะเป็นลายดาว ลายดอกมะลิ ลายกนกจักร ลายใบผักแว่น ฯลฯ เมื่อเผาศพแล้วจะนำอัฐิและข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สำคัญมาใส่ไว้ในปราสาท เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลและสงฆ์ของต่าง ๆ ไปให้แก่ผู้ตายเชื่อกันว่าเพื่อให้ผู้ตายมีข้าวของเครื่องใช้ไว้ใช้ในภพหน้า

รางสงฆ์

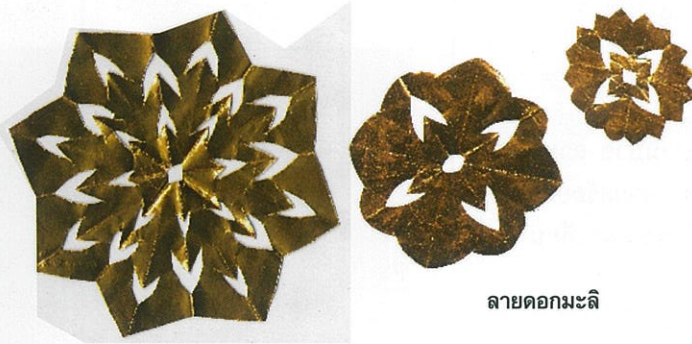
ลายของกระดาษมีดังนี้

- ลายจักรหรือลายกงจักร
- ลายดาว
- ลายใบผักแว่น
- ลายเกศกษัตริย์
- ลายดอกมะลิ
- ลายสร้อยสา
- ลายข้าวหลามตัด ใช้ติดตามเสาเตียงงานบวช
- ลายเชิงชาย หรือลายบัวคว่ำบัวหงาย ใช้ติดได้ทั้งงานศพและติดชายคา
- ลายตีนตะขาบใช้ติดตามข้างฝาโลงศพ
- ลายปีกจ๊กจั่น

ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นลายโบราณที่ได้เรียนรู้มาจากครูมานพ สุขสดา

ลายดาว

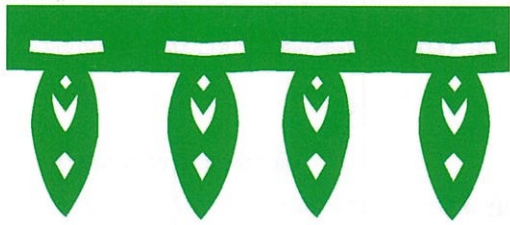
ลายดอกมะลิ

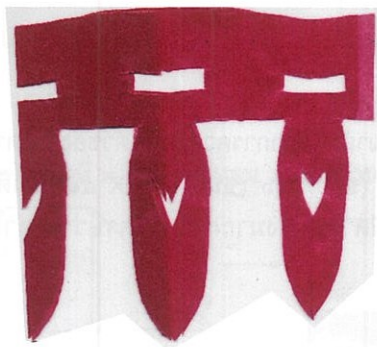
ลายผักแว่น

ลายจักรหรือลายกงจักร

ลายเกศกษัตริย์

ลายสร้อยสา

ลายข้าวหลามตัด

พวงมาลัย

ลายเชิงชาย หรือลายบัวคว่ำบัวหงาย

ลายปีกจกจัน

ลายตีนตะขาบ

ภูมิปัญญา ด้านการตัดกระดาษ

การตัดลายกระดาษของจังหวัดเลย สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่อพยพมาจากอาณาจักรล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง ภูมิปัญญาที่สืบทอดเคล็ดลับในการพับกระดาษ ตัดลวดลายต่าง ๆ โดยไม่ต้องวาดภาพลงบนแผ่นกระดาษ ซึ่งมีข้อดีต่อไปนี้

๑. การพับกระดาษหลายครั้ง ทำให้ตัดกระดาษครั้งเดียวได้ผลงานหลายชิ้น
๒. ทำให้ประหยัดเวลา แรงงาน และงบประมาณ

การตัดกระดาษ

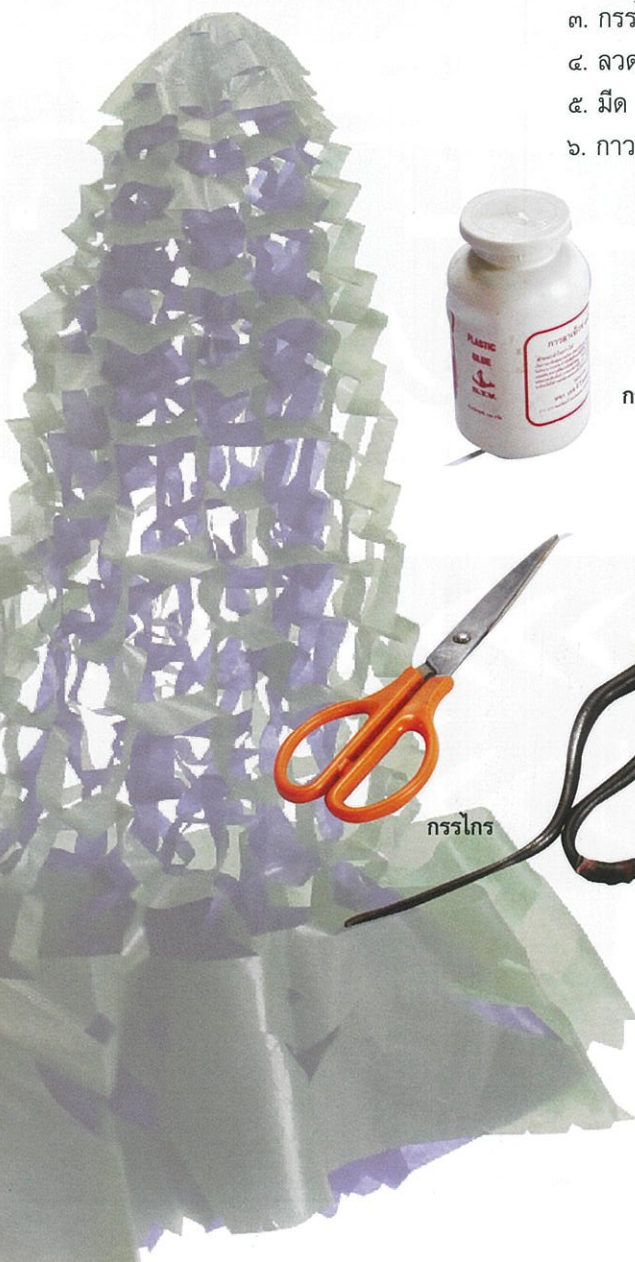
ครูคุณจะแบ่งวิธีการตัดกระดาษออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การตัดเพื่อให้ได้ลายตามแนวนอน เช่น ลายสร้อยสา ครูจะพับกระดาษทบกลับไปมาจนสุดกระดาษแล้วจึงเริ่มตัดให้เป็นลาย
๒. การตัดเพื่อให้ได้ลายเป็นดอก เช่น ลายดอกมะลิ และลายดาว โดยครูจะพับกระดาษทบไปในทางเดียวกันหลาย ๆ ครั้ง เช่น พับ ๒ ทบก็จะได้ลายเป็น ๔ แฉก เป็นต้น

เครื่องมือและอุปกรณ์

๑. กระดาษว่าว สีต่าง ๆ เช่น เขียว, ฟ้ำ, ชมพู, น้ำเงิน, ขาว (ขนาด ๕๑ เซนติเมตร x ๗๕ เซนติเมตร) ส่วนใหญ่ใช้สำหรับลายตามยาว และลายพวงมาลัยที่ต้องการความอ่อนตัวของกระดาษสูง
๒. กระดาษสีทอง สีเงิน สีเขียว สีแดง และสีอื่น ๆ (ขนาด ๖๖ เซนติเมตร X ๕๑ เซนติเมตร) ส่วนใหญ่จะนำมาตัดเป็นลายที่ดอก เพราะกระดาษจะมีความแข็งมากกว่ากระดาษว่าว ทำให้เห็นรายละเอียดได้ชัด และคงตัวได้ดี

๓. กรรไกร
๔. ลวด
๕. มีด
๖. กาว

กระดาษสีทอง สีเงิน

กระดาษว่าว

กระดาษว่าว

กาว

กรรไกร

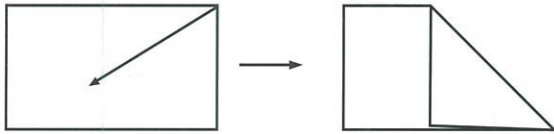
ขั้นตอนในการตัดกระดาษ

การทำพวงมาลัย

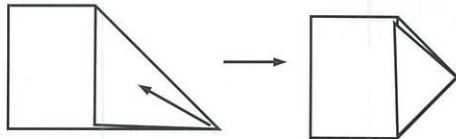
พวงมาลัยนี้ใช้แขวนประดับตามงานมงคลต่าง ๆ คล้าย ๆ กับพวงมโหตรของทางภาคกลาง ต่างกันตรงที่ไม่มีลูกมโหตรมาประกอบเข้ากับพวง จึงเรียกว่า “พวงมาลัย”

ขั้นตอนการทำพวงมาลัย

๑. พับกระดาษยาวจากมุมหนึ่งของทางด้านกว้างไปหาทางด้านยาว (ครั้งที่ ๑)

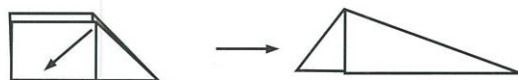
๒. พับครั้งที่ ๒ จากมุมแหลม มาทางด้านยาวของกระดาษ

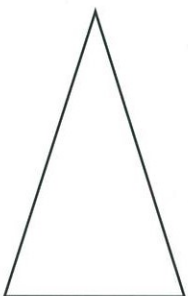
๓. พับครั้งที่ ๓ พับครึ่งตามด้านยาว

๔. พับครั้งที่ ๔ พับครึ่งอีกครั้ง

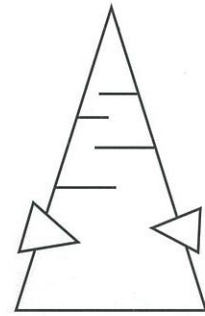

๕. ขั้นตอนต่อไปเป็นการตัด ดูตรงจุดที่สุดกระดาษที่พับด้านใน ตัดปลายออก ได้เป็นรูปสามเหลี่ยม

แล้วจึงตัดจากริมกระดาษทีละด้าน โดยตัดไปถึงตรงกลางก่อนไปทางริมกระดาษอีกด้านหนึ่งแต่ไม่ให้กระดาษขาด กระดาษ ๒ ด้านที่ตัดนี้ จะสลับฟันปลาห่างกันประมาณ ๐.๕ - ๒ เซนติเมตร ตัดประมาณ ๑๕ ครั้ง ถ้าต้องการได้พวงมาลัยยาว ก็ตัดมาก ๆ หรือ ถี่ ๆ จะตัดกี่ครั้งก็ได้

๖. ตรงปลายตัดเป็นปากฉลาม ๒ ด้าน ของกระดาษ

๗. ข้าง ๆ ปากฉลามตัดเป็นรูปศรกลาง ๒ ด้านกระดาษ

๘. ด้านล่างตัดเป็นซิกแซก ให้ชายมาลัยเป็นแหลม ๆ (ซิกแซก โบราณเรียกแคว่หมาตาย)

๙. ขั้นตอนต่อไปคือกระดาษที่พับและตัดเรียบร้อยแล้วออกค่อย ๆ คลี่ทีละชั้น ๑ ชั้น, ๒ ชั้น, ๓ ชั้น และเปิดตรงกลางออกได้เป็นพวงมาลัย

๑๐. สามารถตัดพวงมาลัยอันเล็กมาซ้อนไว้ด้านในพวงมาลัยและให้สีที่ตัดกันเพื่อความสวยงาม

๑๑. ใช้ลวดสอดและม้วนกับกระดาษด้านบนพวงมาลัยเพื่อให้ติดกัน

๑๒. ลายพวงมาลัยนี้เมื่อตัดเสร็จแล้วจะใช้เสียบตามต้นกล้วย

การตัดลายสร้อยสา

ขั้นตอนการตัดลายสร้อยสาใช้ติตรอบเชิงชายคา ลายสร้อยสา เป็นลายตามชายคาวิหาร โบสถ์ อาคาร บ้านเรือน หรือผาสารทั้ง รวมทั้งเป็นลายที่ให้ติดตามเครื่องอันเชิญพระเวสสันดรเข้าเมือง เช่น เศวตฉัตร เป็นต้น

๑. นำกระดาษสีเหลืองพื้นผ้ามาพับแบ่งเป็นสามส่วนเท่ากัน ตามแนวยาวของกระดาษ
๒. จากนั้นพับครึ่งของแนวนอน ๒ ครั้ง

๓. พับกลับไปที่ละด้าน เหมือนพับ ให้ได้ความกว้าง ประมาณ ๒ นิ้ว จนสุดกระดาษ

๔. ตัดในลักษณะของการบากที่ริมกระดาษด้านหนึ่ง

๕. จากนั้นตัดโดยใช้กรรไกรตัดมุมด้านหนึ่ง เป็นครึ่งวงกลมไปถึงกึ่งกลางกระดาษ แล้วตัด กระดาษส่วนที่บากไว้มาชนกับจุดสิ้นสุดของ ครึ่งวงกลมออก

๖. ตัดปากฉลามเล็กๆ บริเวณริมกระดาษอีก ด้านหนึ่ง

๗. ตัดเป็นสี่เหลี่ยมที่ริมกระดาษ ตรงด้านฐานให้มีความกว้างประมาณ ๐.๕ เซนติเมตร สุดท้ายตัดปลายให้เสมอกัน

๘. ค่อย ๆ คลี่กระดาษออกได้เป็นลายสร้อยสา

การตัดกระดาษลายดอกมะลิ

ขั้นตอนการตัดลายดอกมะลิ

๑. ขนาดของดอกขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่จะนำไปติด ถ้ากระดาษไม่หนา ๔ นิ้ว เราก็ตัดดอกขนาด ๓ นิ้ว และประมาณดูว่าจะต้องตัดเพื่อไปติดก็ดอก และตัดทีละ ๔ ดอก

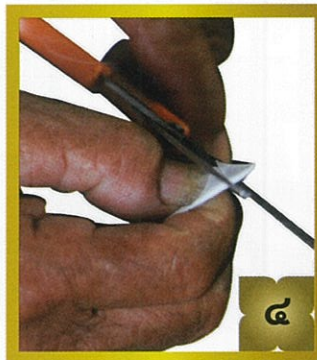
๒. เตรียมกระดาษแนวยาวที่พับครึ่งแล้วให้ได้หน้ากว้างประมาณ ๔ นิ้ว จะได้เป็นลักษณะกระดาษซ้อนกัน ๒ ชั้น

๓. จากนั้นนำกระดาษมาพับมุมด้านกว้างเข้าหาด้านยาวเป็นสามเหลี่ยม และตัดที่ปลายของสามเหลี่ยม

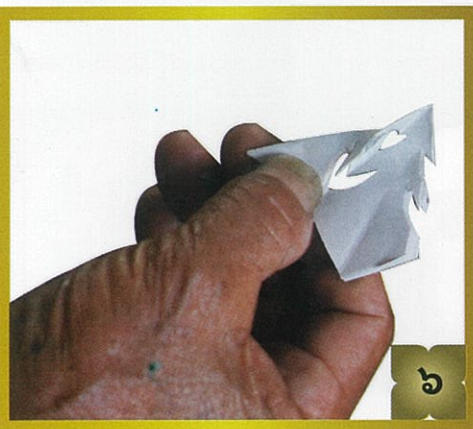
๔. นำกระดาษที่ตัดมาพับครึ่งแนวทแยง จำนวน ๒ ครั้ง แล้วตัดด้านล่างให้เป็นเหลี่ยมและตัดปากฉลามทั้งสองด้าน ด้านละ ๒ จุด

๕. ภาพที่ตัดเสร็จแล้ว

๖. จากนั้นกางกระดาษออกแล้วพับครึ่งจากริมเข้าหาเส้นกลางกระดาษ จากนั้นตัดปากฉลาม ๑ อัน ตรงกลางโดยทำเหมือนกัน ทั้ง ๒ ด้าน

๗. ตัดตรงปลายสุดให้ขาด แล้วคลี่ออก ได้ลายดอกมะลิจำนวน ๒ ดอก

การตัดลายดาว

ขั้นตอนการตัดลายดาว

๑. ตัดกระดาษกว้าง ๔ นิ้ว ขนาดของชิ้นงานขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่ไปติด ซึ่งจะทำลวดลายให้เล็กกว่าพื้นที่ประมาณ ๑ นิ้ว

๒. พับกระดาษทแยงมุม แล้วพับอีกครั้งโดยใช้มุมที่พับแล้วเป็นเกณฑ์ พับทบลงมาให้เป็นสี่เหลี่ยมแล้วตัดกระดาษให้ได้สี่เหลี่ยมจัตุรัส

๓. พับทบกระดาษไปเรื่อย ๆ ในมุมทแยงให้เป็นสามเหลี่ยม โดยพับทั้งหมด ๓ ครั้ง

๔. ทำการตัดลวดลายโดยตัดเป็นปากฉลามจากด้านริมโค้งเข้าไปด้านในทั้ง 2 ด้าน และตัดตรงด้านปลายออก

๕. ภาพแสดงชิ้นงานที่ตัดเสร็จแล้ว

๖. ค่อย ๆ คลี่ออก ก็จะได้ลายดาว

“...งานตัดกระดาษ เป็นงานที่ทำแล้วได้บุญอยากให้
ลูกหลานได้มาสืบทอดกันเยอะ ๆ ครูเองก็พยายาม
พัฒนาลวดลายให้สวยงามขึ้น แต่ก็ยังยึดต้นแบบของ
โบราณอยู่ เพราะคนเราทำอะไรต้องมีที่มา ต้องคง
เอกลักษณ์ของครูบาอาจารย์ให้ครบถ้วน...”

ครูคุณ จงใจ

การถ่ายทอดองค์ความรู้

ครูคุณได้สอนตัดกระดาษให้กับลูกศิษย์ มีผู้หญิง ๒ คน ผู้ชาย ๑ คน ครูอยากให้มีคนมาเรียน
ตัดกระดาษอีก จะได้มีคนมาช่วยทำ

ครูคุณ จงใจ ยังได้ไปเป็นวิทยากรพิเศษตามโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งระดับประถมศึกษาและระดับ
มัธยมศึกษาเกี่ยวกับการตัดลายต่าง ๆ ด้วยกระดาษ ท่านว่าสอนไม่เกิน ๑ ชั่วโมงสามารถตัดลาย
กระดาษต่าง ๆ เป็น และสามารถวิชาการตัดกระดาษไปใช้งานได้

ริ้วกระดาศที่ถูกตัดเป็นลวดลายต่าง ๆ อย่างงดงาม
วิจิตรบรรจงสะท้อนถึงภูมิปัญญาที่สืบทอดมาตั้งแต่
บรรพบุรุษที่อพยพมาจากอาณาจักรล้านช้าง ร่มขาว
หลวงพระบาง จนมาถึงครูคุณ จงใจ ผู้อนุรักษ์และ
สืบทอดศิลปะการตัดกระดาศ ด้วยใจรักในงานศิลปะ
แขนงนี้อย่างแท้จริงและไม่อยากให้มรดกทางศิลปะนี้
ถูกกลืนหายไปกับกาลเวลา จึงสมควรยกย่องให้ท่าน
เป็นครูศิลป์ของแผ่นดิน

